Zaterdagportret Jelle Zijlmans

‘Ik heb de grootste – en als ik opschep ook de belangrijkste – verzameling antieke automaten’

29 jan 2022, 06:00 · leestijd 7 minuten Mensen Zaterdagportret Voorlezen

Foto: Brian Elings

“Eigenlijk is het een uit de hand gelopen hobby.” Jelle Zijlmans verzamelt antieke speelautomaten. Zijn automatenkabinet was lange tijd een toeristische trekpleister in Weesp. Inmiddels is het automatenkabinet gesloten, maar Jelles collectie blijft groeien.

Tot dertig jaar geleden woonde Jelle Zijlmans, nu 73 jaar, in de Amsterdamse Bijlmer. “Ik woonde daar in alle tevredenheid in een grote flat op negen hoog, samen met mijn vriendin. Toen zij op een dag iets vervelends meemaakte in de lift wilde ze daar acuut weg. We stapten in de

auto en reden zo Weesp in. Daar zagen we het oude pand van de melkboer in de Middenstraat te koop staan. Nog dezelfde avond hebben we het gekocht."

Euh... automatenkabinet?

Dat oude pand van de melkboer kennen de meeste Weespers nu als het automatenkabinet. Het is een opvallende plek in Weesp, met kleurrijke platen voor de ramen en een grote leeuw die vanuit de steeg, op twee meter hoogte, om het hoekje de Middenstraat in loert.

Voor nieuwe Weespers gaat er misschien geen belletje rinkelen bij het woord 'automatenkabinet'. Een kleine uitleg van Jelle: "Het Weesper Automatenkabinet is de grootste – en als ik opschep ook de belangrijkste – verzameling antieke automaten van het land." Hij lacht. "Of misschien zelfs van Europa. Of de wereld, dan kan ook. Alle automaten die hier staan, het zijn er 350, werken nog. Dat betekent dat je er een muntje in moet gooien en dan gebeurt er wat."

'Ik heb in principe maling aan regels'

Ooit kon je het automatenkabinet afhuren om er bijvoorbeeld een kinderfeestje, bedrijfsuitje of receptie te vieren. Jelle vertelt trots dat er in de hoogtijdagen wel 10.000 bezoekers op jaarbasis kwamen.

Maar sinds maart 2020 heeft het kleine museum voorgoed de deuren gesloten voor publiek. "In 2014 ben ik eigenlijk officieel gestopt, maar toen werd ik door vrienden tot de orde geroepen. Ze vonden het zonde om deze plek te sluiten. En dat vond ik eigenlijk ook. Dus ben ik doorgegaan, maar op een wat mildere manier. Toen corona uitbrak kon het niet meer. Speelautomaten lenen zich niet voor anderhalve meter afstand. Daar wil je juist met z'n tweeën of met meer mensen enthousiast achter staan."

Speelautomaten lenen zich niet voor anderhalve meter afstand

De automatenverzamelaar verkondigt dat hij in principe maling heeft aan regels. "Maar me verzetten tegen coronaregels en me aansluiten bij actiegroepen is niks voor mij. Dus daarom is het automatenkabinet van het een op andere moment voorgoed gesloten voor publiek. Het is niet meer af te huren. Tuurlijk, als ik er ben en de deur staat open dan mag je best even binnenkomen als je langsloopt, om te kijken. Want ik blijf natuurlijk trots op wat hier staat."

'Ongeveer 1000 automaten'

De 350 werkende automaten die in het automatenkabinet staan, zijn slechts een gedeelte van de collectie van Jelle. "Ik heb in totaal rond de 1000 automaten, maar niet alles werkt. Twee goede vrienden van me kwamen hier vroeger elke zondag knutselen aan de machines. Dat vonden ze leuk en de sfeer hier was ook goed met die knutselende mannen erbij. Een van hen is helaas overleden en de ander zit nu opgesloten in een of ander bejaardencentrum. Heel jammer."

Jelle voegt eraan toe dat hij zelf helemaal niet handig is. "Dat hoeft ook niet. Veel van de machines hier komen van de kermis. De kermislieden zijn meestal ook niet de allerhandigsten, maar zij onderhielden de machines ook zelf. De automaten zijn zo gemaakt dat iedereen met een klein beetje gezond verstand ze spelend kan houden."

350 apparaten, dat is vast elke dag stoffen? Jelle lacht. “Dertig jaar geleden was hier de laatste stofdoek in huis, denk ik. Ik ben een vrij ordentelijk mannetje, maar stoffen zie ik mezelf niet doen. Af en toe haal ik mijn hand over zo’n machine. Dan zit er stof op mijn hand en dan is het weer klaar.”

Een eenarmige bandiet

Hoe komt iemand op het idee om antieke speelautomaten te verzamelen en hier een museum van te maken? Jelle glimlacht weemoedig. “Ik heb het van huis uit meegekregen. Mijn vader was altijd aan het knutselen. Op een dag kwam hij terug van het Waterlooplein met een grote zak vol onderdelen. Alles wat in die zak zat, hebben we samen opgebouwd. Het bleek een eenarmige bandiet te zijn, zo’n machine met hendel. En hij deed het ook nog.”

Die allereerste machine, die Jelle samen met zijn vader heeft opgebouwd, heeft hij nog. “Het is een Jennings met een indianenhoofd erop, misschien ken je die wel uit films met gokautomaten. Het is een van de bekendste machines. Er zijn er 100.000 van gemaakt, ze zijn dus niet heel speciaal.” Maar dit specifieke automaat is voor Jelle uiteraard wel speciaal.

Oprotpremie

“Toen ik nog in Amsterdam woonde, dus voordat ik naar Weesp verhuisde, had ik al een collectie automaten. Die stonden overal en nergens. Bij vrienden in de schuur, op zolders, noem maar op. Het paste niet in mijn huis.”

Jelle vertelt dat hij in die tijd directeur was bij een welzijnsinstelling in Utrecht. “Bij dat soort instellingen moet altijd gecentraliseerd en dan weer gedecentraliseerd worden, dus er zijn vaak reorganisaties. Op een gegeven moment kreeg ik de kans om het pand met een goede oprotpremie te verlaten. Ik vond het ook wel welletjes na 25 jaar. Toen dacht ik: ik investeer in dit pand.” Hij wijst om zich heen in de ruimte vol antieke automaten.

Ik heb me 15 jaar kostelijk

“Ik ben toen dit automatenkabinet begonnen en dat was een schot in de roos. Ik heb me 15 jaar kostelijk vermaakt met dit museumpje. En ik heb het dubbele verdiend van wat ik als directeur bij mijn oude werk kreeg.

vermaakt met dit museumpje

Dus daar kon ik weer mooi nieuwe machines van kopen.” Hij lacht hardop. “Ja, ik heb het hartstikke goed voor elkaar.”

‘Wil je het horen?’

Tijdens het interview aan de ovale tafel met geruit tafelkleed, midden in het automatenkabinet, is het onvermijdelijk om niet af en toe je blik af te laten dwalen langs alle bijzondere machines die er staan. Jelle ziet het en haakt erop in. “Die leeuw daar is in 1850 door Friedrich Hein gesneden. Hij was een bekende houtsnijder in die tijd. En dat orgel is van 1900. Wil je het horen?”

Hij loopt naar het orgel. “Het is opschepperig gezegd een van de mooiste orgels die er bestaan.” Hij rommelt wat achter het orgel en aangekondigd door een licht geratel begint het orgel luid te spelen. Het onmiskenbare, nostalgische geluid van een draaiorgel klinkt door het automatenkabinet. De verzamelaar gaat luisterend aan tafel zitten en tikt met zijn hand mee op de maat van de muziek.

Tekst gaat verder onder de foto

Jelle: ‘Dit is opschepperig gezegd een van de mooiste orgels die er bestaan.”

‘Als een tierelier’

Als het deuntje is afgelopen vertelt Jelle dat het orgel uit 1900 komt, maar dat het front in de jaren zestig is gemaakt door Heesbeen, een beroemde orgelbouwer. “Ik heb heel erg geluk gehad dat ik dit orgel nu in mijn bezit heb. Een kennis van me, kermisexploitant, had dit orgel staan. Het had dertig jaar stilgestaan maar was nog wel compleet. Ik mocht het van hem overnemen.”

Jelles ogen schitteren als hij hieraan terugdenkt. “We hebben het orgel hier opgebouwd, nieuwe orgelpijpen erop, nieuwe blaasbalgjes… En het wonder geschiedde: het orgel speelde als een tierelier! Het is hier echt een *pièce de résistance*. En het is helemaal niet makkelijk om aan een orgel te komen. Normaal als er eentje te koop komt dan is er altijd wel een rare Amerikaan die er veel te veel geld voor betaalt.”

De eigenaar van het automatenkabinet heeft het orgel niet eens hoeven kopen. “Ik heb het geruild.

Die kennis stond vaak op nostalgische kermissen en hij wilde een tent met krachtapparatuur, zoals boksballen, gewichtheffers en van die knijpers om je kracht mee te meten. Daar had ik wel wat van. Ik heb de man wat biertjes gegeven en op een gegeven moment hadden we een deal. Toen had ik dit orgel."

'De gek die er 3000 euro voor betaalde was ik'

Naast het orgel heeft Jelle heel veel 'bijzonder spul' staan. "Ik heb echt van alles. Kermisautomaten, behendigheidsspelletjes, snoepautomaten, jukeboxen, maar ook aanverwante spullen zoals lachspiegels en dieren."

Hij wijst naar een schietkast langs de linkermuur met een clown erin. "Die kast is voor de oorlog gemaakt. Er zijn kasten waarbij na de oorlog de clown is vervangen door Hitler. Zo van: *smash Hitler!* Ik heb zo'n kast, maar die staat op zolder. Ik kijk namelijk niet graag tegen die kop van Hitler aan."

Op de vraag wat zijn meest bijzondere automaat is, antwoordt hij zonder te twijfelen: "De cognacmachine." Hij loopt naar de bar, daarop staat een kleine, zilveren unit met borrelglaasjes erin. "Dit noemen ze ook wel een Bacchus automaat, naar de god van de wijn. Als je er een muntje in gooit en je draait het kraantje open – wel eerst een glaasje eronder zetten – dan komt er cognac uit."

Tekst gaat verder onder de foto

De cognacmachine is het meest bijzondere automaat uit Jelles collectie. 'Als je er een muntje in gooit en je draait het kraantje open – wel eerst een glaasje eronder zetten – dan komt er cognac uit.'

De machine komt uit 1850 en daarmee is het volgens Jelle een automaat *avant la lettre*. "De machines die hierna werden gebouwd zijn van 1880, 1890, daar zat dus wel wat tijd tussen. Ik heb dit gekke ding bij een antiquair gekocht een jaar of twintig geleden, maar wel in de eurotijd. Heb er een godsvermogen voor betaald." Hij lacht breed. "De gek die er 3000 euro voor betaalde was ik, maar dit ding is natuurlijk *priceless*."

Lievelingsspel

“En natuurlijk doe ik zelf ook af en toe een spelletje op een van de automaten.” Jelle glundert. Wat zijn lievelingsautomaat is? “Tja, dat verschilt. Ilona (Woltring – red.) zegt altijd tegen me dat mijn nieuwste apparaat het apparaat is dat ik het mooiste vind. En ik breid mijn collectie nog steeds uit. Als er iets op mijn pad komt dat ik mooi vind dan koop ik het.”

Op een gegeven moment sluit ik mijn ogen

Op dit moment is de Trickler favoriet, erkent hij. “Die heb ik nog niet zo lang. Het is een machine van Bryans, een beroemde automatenbouwer uit Engeland. De Trickler is een automaat waarin balletjes vallen die je dan moet vangen. Er zit een wijzer op die punten aangeeft. Echt een zeldzaam ding en die werd me vrij onlangs te ruil aangeboden. Ja, daar kun je wel leuk mee spelen. Het heeft namelijk echt de kenmerken van een kermisautomaat: je hebt het idee dat je kunt winnen. Daardoor doe je er steeds meer muntjes in. Net als bij zo’n grijparm. Maar echt winnen is haast niet te doen.”

‘Misschien wordt het allemaal verkwanseld’

Het automatenkabinet is nu echt gesloten en Jelle zelf is 73, een respectabele leeftijd. Toch schudt hij resoluut met zijn hoofd als hem gevraagd wordt of hij van plan is om zijn collectie van de hand te doen. “Nee. Ik heb geen plannen voor de toekomst. Op een gegeven moment sluit ik mijn ogen, dat wel.”

Hij vervolgt: “Ik ben niet gelovig, maar na mij de zondvloed. Dood is dood en dan gebeurt er vast wel weer iets anders met de automaten die hier staan. Misschien wordt het allemaal verkwanseld. Misschien neemt iemand het over. Kijk maar. Dan ben ik er toch niet meer.”

LEES OOK
‘Ik hou van ontwikkeling, van nieuwe dingen, nieuwe verhalen’

Foto: Brian Elings

Tekst: Nora Schenk

Meer Extra

Afbeelding

Wie maakt de puzzel compleet? 2 uur geleden
De tableaus van Van Houten

Afbeelding

Unieke oude foto’s van Uitermeer gevonden 22 uur geleden
‘Het was een militair terrein, daar mocht je officieel geen foto’s van maken’

Afbeelding

Het meerjarenpan van de bestuurscommissie 8 dec, 10:00
Duurzaam, groen, veilige en goede mobiliteit en gelijke kansen voor iedereen

Afbeelding

'Herkenbaarheid is hardop lachen' 7 dec, 15:00
Schrijver en cabaretier Philip Walkate spreekt kakkers aan in hun eigen taal.

Afbeelding

Accommodatie-overzicht Weesp 7 dec, 11:01

Herschikking openbare ruimtes is hard nodig

Afbeelding

6 dec, 14:02

Weesp Begroot inspireert: deze 18 plannen zitten nu in de toetsronde

Afbeelding

Column Hans Burggraaff 6 dec, 11:15

“Ozo!”

Afbeelding

Voor Missie 538 met korte broeken naar school 6 dec, 10:00

Broers Tim (12) en Jens (9) halen geld op voor hun zieke zusje

Meer laden

Laatste nieuws

Afbeelding

Wie maakt de puzzel compleet?

De tableaus van Van Houten

2 uur geleden

Jarenlang wist niemand in Weesp waar ze waren: de restanten van het Van Houtenmonument. Gered van de sloophamer in de jaren zestig, dat was bekend.

Afbeelding

Kerst in de Slijkstraat

3 uur geleden

WEESP Het ‘pleintje’ op de hoek van de Slijkstraat en de Middenstraat staat sinds deze week in het teken van kerst. Een metershoge kerstboom met lichtjes prijkt tussen de winkels..

Afbeelding

Levensverwachting Nederlanders sinds 2019 iets gedaald

20 uur geleden

LNP Net als met alles gaan ook de tarieven van de zorgverzekering volgend jaar omhoog, met gemiddeld 10,10 euro. Hetgeen onder andere de vraag doet opborrelen: hoe is het eigen..

Afbeelding

Opnieuw 17e eeuws schilderij van Weesp ontdekt

21 uur geleden

WEESP - Opnieuw is er een 400 jaar oud schilderij van Weesp opgedoken. Het lijkt sterk op het winterse tafereel anno 1657 dat drie jaar geleden werd ontdekt, met ook nu weer zich..

- Bedrijven
- Buurt / wijk
- Cultureel
- Mensen
- Natuur en milieu
- Politiek
- Sport
- Zorg

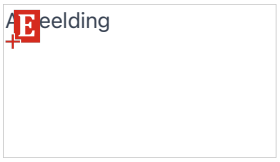

Unieke oude foto's van Uitermeer gevonden

'Het was een militair terrein, daar mocht je officieel geen foto's van maken'

22 uur geleden

Uniek, zo noemt onderzoeker René Ros de vijf oude foto's van Fort Uitermeer die hij sinds kort in bezit heeft. "Deze foto's komen uit een tijd waarvan we nog geen beeldmateriaal..

Meer laden

WeesperNieuws Extra
Met het WeesperNieuws Extra willen we onze lezers informeren over wat er in hun leefomgeving speelt. Dat doen we op journalistieke wijze.

Enter Media
Enter Media is de uitgever van lokale nieuwsbladen en nieuwssites in de regio Gooi- en Vechtstreek en Diemen. Onze titels: BussumsNieuws, DiemerNieuws, Gooi en Eembode, Laarder Courant de Bel, MuiderNieuws, NaarderNieuws, Nieuwsblad voor Huizen, WeesperNieuws.

www.entermedia.nl

DIGITALE KRANT

Bekijk archief

In de mailbox ontvangen

© Copyright Enter Media B.V. Het is niet toegestaan teksten, foto's of enig onderdeel van deze website over te nemen of te verspreiden zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever. Gemaakt met behulp van